

Červen 2019

Výzkum obětí trestné činnosti: přehled výsledků výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Dotazník zahrnoval celkem **14 typů kriminálního jednání**. Věnovali jsme pozornost nejen běžné kriminalitě, ale i citlivým tématům napadení a rovněž novým druhům trestné činnosti, páchaným prostřednictvím internetu. Viktimizace byla mapována za poslední 3 roky a posledních 12 měsíců.

Obětí některého ze sledovaných deliktů (nepočítaje internetové delikty) se v posledních třech letech stala přibližně třetina (34 %) obyvatel.

Krádež auta zaznamenala **2 %** z těch, kteří auto během posledních tří let využívali. Asi 1/4 z těchto případů se stala za poslední rok. Krádeže auta jsou častější ve městech nad 100 000 obyvatel, především pak v Praze.

Krádeže věcí z auta postihly za poslední tři roky **téměř desetinu z jejich uživatelů**. Z toho více než 1/2 těchto případů se stala za poslední rok. Krádeže věcí z auta řeší častěji střední generace a opět lidé z větších měst, především z Prahy.

Z těch, kteří v posledních třech letech vlastnili **motocykl, skútr nebo moped**, byla o tento **okradena 4 %**. Z uživatelů **jízdních kol** bylo okradeno za poslední tři roky **13 %**. Kola jsou odcizena častěji ve větších městech, Praze a méně majetným domácnostem. Z toho 42 % těchto případů krádeží se stalo za posledních 12 měsíců.

Vloupání do obydlí deklaroval **každý dvacátý** respondent. Častěji k vloupání do obydlí dochází ve městech nad 100 000 obyvatel. Více frekventované je **vloupání do rekreačních objektů** (chaty či chalupy), které **dosahuje úrovně 20 %** za tři roky, což z něho činí nejfrekventovanější ze sledovaných deliktů. Jde spíše o lidi z větších měst (a významně z Prahy), kteří tyto rekreační objekty vlastní nebo obývají častěji. Podobně jako u vloupání do obydlí, se téměř jedna polovina těchto případů se stala za posledních 12 měsíců.

U **loupeže** frekvence obětí dosáhla **2 %** ze sledovaného vzorku. Za poslední rok nastala více než polovina případů. Oběťmi jsou častěji mladší lidé.

Oběti krádeží (typicky kapesní krádeže bez použití násilí) se vyskytuje ve výzkumném vzorku **kolem 12 %**. Z toho přes 60 % těchto případů deklarují respondenti za poslední rok. Oběti jsou častěji mladší ženy, studenti a lidé z větších měst. Problematictější se ukazuje především Praha a Brno.

Fyzické napadení (od neznámé osoby), deklarují **3 % populace**. Oběti jsou častěji mladší muži, lidé se základním vzděláním, studenti, nezaměstnaní a lidé v tíživější ekonomické situaci.

Sexuální napadení deklarovalo jej **42 respondentů**, tedy 1,3 %. Častěji jde o ženy, studenty a respondenty z chudších majetkových poměrů. Téměř polovina těchto případů se stala za poslední rok jednou a jedna třetina dokonce za poslední rok vícekrát než jednou.

Domácí násilí se objevilo celkem **v 88 případech**, co představuje téměř 3% zasažení. Oběti jsou opět častěji ženy, mladší ročníky, ženy v domácnosti či na mateřské dovolené, lidé ze špatně zajištěných domácností.

Se stalkingem, neboli nebezpečným pronásledováním, **se setkalo téměř 5 % lidí**. Častěji jde znovu o ženy a mladší ročníky.

Podvod při nákupu na internetu zažilo **za poslední rok 16 % lidí** z těch, kteří v posledních třech letech nakoupili nějaký produkt nebo službu přes internet. Tuto zkušenost mají především mladí zákazníci (studenti), což je zapříčiněno nepochybně vyšší frekvencí internetových nákupů v této věkové skupině. Pokud jde o způsobenou škodu, zde naopak mladí respondenti méně často uvedli, že nějakou utrpěli.

Podvodné e-maily, zaměřené na vylákání nějaké finanční částky, **dostala** z těch, kteří využívají elektronickou poštu, v posledních 12 měsících **více než jedna polovina** (45 % dokonce opakovaně). Tyto nevyžádané e-maily postihují častěji muže, vysokoškolsky vzdělané a lidi na vyšších pracovních pozicích. Na takový nevyžádaný e-mail **reagovalo ale jen přibližně 6 % adresátů**, asi polovina z nich opakovaně.

Zatímco delikty proti domácnosti jsou povětšinou policii nahlášený, **závažnější delikty proti osobě zůstávají ve velké míře latentní**. Zvláště **citlivé případy sexuálního napadení a domácího násilí jsou nahlášený pouze v přibližně pětině případů**.

V mnohých případech bylo **důvodem neoznámení**, že oběti neměly dostatečnou důvěru ve schopnost policie případ vyřešit. Oběti dále často vyhodnotily, že jim cesta na policii nestojí za námahu, kterou s sebou podání trestního oznámení nese, a v některých případech uvedly, že se situace vyřešila sama, bez pomoci příslušných orgánů. Mezi jiné důvody nenahlášení patřil např. strach ze zhoršení situace (domácí násilí) či stud, obava a negativní vztah k policii obecně (stalking).

Pokud k nahlášení incidentu na policii došlo, měly oběti s policií často protikladné zkušenosti. **Nejméně spokojené byly s aktivitou policie oběti sexuálního napadení a stalkingu**.

U trestných činů proti majetku prožívají oběti **nejčastěji materiální škodu a administrativní zátěž**. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že oběť **nezaznamenala žádné následky**. Oběti sexuálního a domácího násilí nejčastěji bojují s **opakujícími se myšlenkami spojenými s trestným činem**. Častěji je zde také zmiňována ztráta pocitu bezpečí a strach z opakování trestného činu.

Větší část obětí následkem viktimizace **změnila své chování směrem k vyšší opatrnosti**.

Odborná pomoc je oběťmi využívána opravdu zřídka. S ohledem na závažnější následky je to zvláště znepokojující u obětí deliktů proti osobě, kde lze očekávat zvýšenou potřebu odborné pomoci. Mezi důvody pro nevyužití odborné pomoci se nejčastěji objevovalo, že oběti pomoc nepotřebovaly, žádného poskytovatele pomoci neznaly, či nevěřily, že by jim někdo byl schopný v jejich situaci pomoci. Obzvláště znepokojujivá může být přítomnost konstatování o fyzické či finanční nedostupnosti služeb.

V otázce **povědomí o existenci zákona o obětech** se potvrdily obavy, vyplývající z výsledků fokusní skupiny. **Jen necelá pětina všech respondentů** má povědomí o tom, že v České republice byl nedávno přijat zvláštní zákon na ochranu obětí. Přestože je povinností policejního orgánu informovat oběti trestných činů o tomto zákoně, mají oběti závažnějších deliktů téměř stejné povědomí o zákoně o obětech jako respondenti, kteří se ve sledovaném období obětí trestného činu nestali.

Zkušenost s viktimizací ve sledovaném období se ukázala být při hodnocení úrovně péče o oběti statisticky nevýznamná. Hodnocení všech oblastí se pohybovalo kolem středních hodnot, avšak se sklonem spíše k negativním soudům.

Pokud jde o **obavy z budoucího napadení** kriminalitou, obyvatelé se klaní spíše k názoru, že se v následujícím roce nestanou obětí majetkové ani násilné kriminality. Budoucí viktimizací si je téměř jisto pouhé jedno procento u obou druhů kriminality. Pokud se lidé viktimizace obávají, jedná se spíše o majetkovou než o násilnou kriminalitu.

Obyvatelé, kteří se za poslední tři roky stali obětí alespoň jednoho trestného činu, se více vyhýbají některým místům či lidem a možnost budoucí viktimizace vnímají jako reálnější než jejich neviktimizovaní spoluobčané.

Příloha monografie z výzkumu je věnovaná **metodice k realizaci viktimizačních výzkumů**, která shrnuje metodologické poznatky a doporučení. Jejím účelem je poskytnout vodítko pro realizaci obdobných studií v budoucnosti a pomoci realizátorům vyhnout se zbytečným chybám.

TEORETICKÝ RÁMEC

Výzkumy obětí kriminality (viktimitizační výzkumy) vznikly v šedesátých letech 20. století a v průběhu času se začaly orientovat i na širší spektrum problémů, souvisejících s kriminalitou. Jejich největší přínos spočívá v tom, že mohou poskytnout široké spektrum informací o kriminalitě a jejím vývoji, nezátížených nedostatky oficiálních dat. Současný projekt navázal na tradici českých viktimitizačních výzkumů, na druhé straně přináší i jisté inovace. V roce 2013 byl v ČR přijat zákon o obětech trestných činů. V rámci výzkumu jsme se pokusili zmapovat i jeho dopad z pohledu potenciálních i skutečných obětí. K tomuto účelu jsme do dotazníku zařadili speciální modul, zaměřený na tuto problematiku. V první fázi výzkumu byla formou fokusní skupiny realizovaná kvalitativní substudie s odborníky z oblasti pomoci obětem trestných činů s cílem získat širší náhled na problematiku a identifikovat relevantní témata v této oblasti z pohledu praxe.

ÚDAJE O VÝZKUMU

Výzkum byl realizován v letech 2016-2019.

Ve výzkumu byly využity kvantitativní i kvalitativní přístupy. Hlavní částí bylo rozsáhlé dotazníkové šetření doplněné o fokusní skupinu s odborníky v oblasti péče o oběti

V dotazníkovém šetření bylo získáno 3 328 rozhovorů. Fokusní skupiny se zúčastilo 8 odborníků.

Primárním cílem výzkumu bylo zjištění míry viktimizace obyvatel sledovanými delikty. Sekundárním cílem bylo získání podrobnějších informací souvisejících s prožitou viktimizací, jakož i dalších názorů a postojů obyvatel k otázkám spojeným s problematikou kriminality.

Sběr dat v rámci dotazníkového šetření proběhl na podzim roku 2017 na reprezentativním souboru české populace nad patnáct let věku. Kvótními znaky byly pohlaví, věk, vzdělání, velikost místa bydliště a kraj. Dotazování bylo realizováno metodou face to face.

Celý výzkum je k dispozici [zde](#).